

PHILOSOPHIA NATURALIS.

PROCEMIUM.

1. Absoluta Metaphysicæ generalis tractatione, applicandus jam animus est ad eas Philosophiæ realis partes pertractandas, quæ objecta magis determinata et specialia contemplantur. In his autem primus locus esse debet mundo huic corporeo. Quamvis enim longe præsent in perfectione corporibus spiritualia; non tamen idem est ordo tractationis et præstantiæ objectorum in scientiis, sed ea prius præmittenda sunt, quæ lucem reliquis afferant viamque complanent. Atqui Deum non nisi ex rebus creatis cognoscimus, *invisibilia enim ipsius per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur* (1): nec in spiritualium considerationem penetrare fas est, nisi per objecta corporea ad altiorum illarum subtiliorumque naturarum notitiam manu ducamur. Et sic ordo tractationis philosophicæ respondebit ordini, quo cognitionum series in homine et inchoatur, et evoluitur, ac perficitur.

Ratio
tractationis.

§ 1.—NATURALIS PHILOSOPHIÆ NOTIO ET PARTITIO.

Scientia, quæ objecta corporea contemplatur, nomen habet *Philosophiæ naturalis*, quam recentiores passim *Cosmologiam*, quasi scientiam de mundo corporeo, dixere. Quæ notio ut melius percipiatur, notandum est, multiplicem distingui a Philosophis mundum. Ut enim omittam nunc acceptiones

Quid naturalis
Philosophia
vel Cosmologia.

Mundi varis
acceptiones.

(1) S. Paul., Rom. c. 1, v. 20.

illas vocabuli aut minus usitatas, aut metaphoricās, quibus significatur *mundus angelicus*, seu angelorum universitas, et *mundus archetypus* (1), idearum exemplarium in mente Dei relucens, et *mundus* seu cætus pravorum hominum, qui divinæ legis præceptis bellum indixere, et *mundus* denique *parvus*, seu μικρόκοσμος, id est, homo, qui cum ex corpore coalescat et anima spirituali, rerum omnium in sua substantia videtur quamdam velut summam et compendium continere (2); tria præcipue significat *mundus*, primo universitatem rerum omnium, sive spiritualium sive corporearum, quæ dicitur *mundus magnus*, quæ fusissima est vocis hujus acceptio. Illa deinde strictissima est, qua per mundum designatur solus globus terraqueus; quo sensu Christus Dominus noster dixit in Evangelio: *In hoc mundo pressuram habebitis* (3), et: *Regnum meum non est de hoc mundo* (4), et: *Euntes ergo in mundum unversum, prædicatè omni creaturæ* (5). Tertio denique venit nomine mundi collectio corporum omnium, quæ in aspectum cadunt, et vocatur *mundus corporeus* (6). Corpora vero, ut norunt omnes, sunt entia quædam, quæ nos undique circumstant, in spatio posita, extensa, resistentia, quæque sensibus nostris mira phenomenorum varietate manifestantur ope sensibilium qualitatum. Ex his ergo aliisque acceptionibus, sola hæc ultima de *mundo corporeo* ad *Cosmologiam* ac *naturalis Philosophiæ* tractationem spectat.

quænam sit
hujus lecti
proposita.
Quid corpus.

(1) Cfr. S. August. (lib. 1 *Retractat.*, cap. 3), Phil. apud Euseb. (*de Præpar. evangel.*, lib. 11, cap. 12), S. Anselm. (in cap. 11 ad *Hebræos*, in commentario verborum illorum: *Fide intelligimus aptata esse etc.*), Clement. Alexandr. (*Stromat.* lib. 6).

(2) Cfr. S. Gregor. M. (*Homil. 20 in Evang.*), Nazianz. (orat. 2 de *Pasch.*), aliique apud Conimbric., (*de Cælo et Mundo*, lib. 1, cap. 1, quest. 1, art. 2).

(3) Joann. cap. 16, v. 33.

(4) Joann. cap. 18, v. 36.

(5) Marc. cap. 16, v. 15.

(6) Hæc sunt præcipue *mundi* acceptiones inter Philosophos usitate. Nunc autem inter Astronomos est alia loquendi ratio, cum distinguunt *mundum* ab *Univervo*: mundum enim intelligunt integrum aliquod systema solare, universum vero, complexum corporum omnium, quæ sub aspectum cadunt, nempe mundum in tertia acceptione. Vide cl. H. Faye, *Sur l'Origine du Monde*, chap. XI, pag. 176. Paris, 1885.

Quare mundus, prout hic sumitur, definiri potest cum Definitio mundi. auctore libri *de Mundo* ad Alexandrum (1): *compages ex cælo terraque coagmentata atque ex bis naturis, quæ intra ea continentur*. Et sub se complectitur corpora omnia, quæ nos circumstant, patentque cælestia spatia nudentibus. Corpora hæc alia sunt luminosa, alia opaca, omniaque intra ponderabilis materiæ, quam *ætherem* vocant, oceanum motus suos ordinatissimos habent. Luminosa corpora sunt sol et stellæ, a quibus illuminantur planetæ et cometæ. Sol cum planetis integrum systema constituit, in quo sol medium tenet, et circa ipsum tamquam circa centrum attractionis perenni circuitu planetæ feruntur, et circa ipsos planetas alii globi minores, quibus astronomi *satellitum* nomen fecere. Nomen vero mundi a munditie (2) et ornatu derivatum esse dicunt. Quod enim Græci post Pythagoram a singulari digestionem ac decentissimo ordine *κόσμον* appellatum voluere, id Latini a perfecta absolutaque elegantia mundi dixerunt, teste Plinio (3). Si quis autem allatam mundi definitionem ideo reprehendat, quod, cum terra partem tantum exiguum mundani systematis constituat, speciatim nominanda esse non videatur; in memoriam revocet «descriptionem illam hominibus proponi, qui terram incolunt, quique proinde quantum supra se cælum patere vident, tantum sub se terram extendi prospiciunt» (4). Eo vel magis, quod quæcumque de cælestibus corporibus tradit naturalis Philosophia, et pauca sunt, et nonnisi per ordinem ad terram cognita; de terra vero ipsa fusam habet, eamque summi momenti, disputationem. Quare licet terra, comparata mole sua cum

(1) Cap. 2 initio. Utrum auctor hujus libri fuerit Aristoteles, vel alius, videri potest apud Conimbricenses., *Physicor.*, quest. proem. 5, art. 4. *de distributione Philos.*, vers. fin.

(2) Aliam tamcn præfert vocis originem S. Isidorus (*Etymologiar.* cap. 20) a *motu*, ut dictus fuerit mundi quasi perpetuo *movendus*.

(3) Lib. 2, cap. 4. Ita etiam referunt Galenus et Stobæus. Nihilominus Lærtius (lib. 8, segm. 48), «non universam rerum omnium compagem, sed cælum dumtaxat mundi nomine a Pythagora vocatum esse testatur», quemadmodum scribit Eduardus Corsinus in not. 2 ad lib. 2, cap. 1 Plutarci *de Placitis Philosophor.*

(4) Tongiorgi, (*Cosmolog.*, lib. 2, cap. 1, art. 1, n. 242), Roselli (*Summ. Philos.*, tom. 3, Prolog., not. 2).

immensa magnitudine cœlorum aliorumque corporum in spatio fluitantium, et spectata ejusdem ab aliis astris, ac potissimum a sole, dependentia, exigua valde sit, ac velut arena maris; at vero ratione habita et præstantissimorum entium eam incolentium et copię rerum tractandarum, terra principem locum occupat in *Cosmologia*, ideoque jure nominanda est in ipsa mundi definitione.

Discrimen
Cosmologie
a cæteris
disciplinis etiam
naturalibus,

Cæterum agit *Cosmologia* de corporeo mundo secundum supremas atque universalissimas rationes, quin descendat ad singula rerum genera minutatim describenda; ideoque definitur: *scientia de mundo generatim inspecto*. Ex qua descriptione patet illico discrimen *Cosmologie* a reliquis omnibus scientiis, non solum a *Logica*, *moralì Philosophia* et *Metaphysica*, quæ longe diversum objectum considerant, verum etiam a cæteris disciplinis naturalibus, quæ circa corpora versantur. Hæ namque, prætermisissis rationibus et causis supremis atque altissimis, hærent in proximioribus.

et ab ipsa
veterum
Philosophia
naturali.

Dixi a recentioribus vocari *Cosmologiam* partem illam Philosophiæ, quam præci *naturalem Philosophiam* dixere. Est tamen inter utramque non nihil discriminis, nam veteres, ut fuse docuimus in *Logica*, multo plura revocarunt ad *naturalem Philosophiam*, quam ea, quæ nunc sub nomine *Cosmologie* tractant recentiores, nempe *Psychologiam* et *Anthropologiam*. Itaque si et veterum sapientium doctrinam et recentiorum denominationem retinere nobis placet, vel fusius extendendum est *Cosmologie* nomen, ut totius *naturalis Philosophiæ* ambitum complectatur, vel potius ad primam ejusdem partem contrahendum est, quæ in hoc nostro volumine pertractatur, in quo ea duntaxat inquirenda suscipimus, quæ corporibus omnibus, sive animatis sive inanimatis, communia sunt, atque adeo mundum corporeum generatim ac secundum universalissimas rationes consideratum respiciunt.

Hæc sola plures recentiores sub *Cosmologie* nomine docent, rejectis ad *Psychologiam* iis, quæ ad corpora viventia spectant; licet alii et converso in *Cosmologia* pertractent etiam multa, quæ vitam respiciunt, ac nominatim disputationem omnem de plantis atque animalibus, quasi non æquo jure *Psychologia* proprium sibi vindicet quidquid anima informatum est, sive ea sit rationalis, sive animalis sive pure vegetalis.

Vocatur etiam *naturalis Philosophia* passim a Scholasticis *Physica* et *Physiologia* (1), quasi *sermo de natura*, mundus enim ipse designatur quoque nomine naturæ tamquam complexio corporum *natura* seu interno operationum principio præditorum; itemque simpliciter *Philosophia* (2). Neminem tamen latet, longe aliud a *naturali Philosophia* et *Cosmologia* nostris temporibus significari *Physices* ac *Physiologie* vocabus. Ex quo enim phænomena mundi adspectabilis tanto ardore colli cæperunt, scientiarum naturalium cultores singularum partium naturæ corporeæ accuratius ac minutius studium susceperunt; et prætermisissas fere supremarum causarum inquisitione, in eo potissimum navarunt operam, ut iteratis experientis exquisitissimisque observationibus vires atque externas corporum manifestationes investigarent, ac diligenter describerent, mutuas affinitates et habitudines detegerent, leges motuum operationumque perscrutarentur in singulis corporum generibus, rationes proprias ac peculiare indagarent, et sic plura in dies naturæ arcana secreta extorquerent, ac portentosa inventa ad usus vitæ varios applicarent: quo in studio usque adeo comparandarum cognitionum quæstionumque tractandarum seges excrevit, ut pluribus disciplinis uberrimam præberet materiam. Unde scientia illa, quæ *Physica* audit apud recentiores, solas contemplatur generales corporum proprietates ac phænomena et affectiones, quæ non implicent necessario substantialem mutationem; *Physiologia* vero phænomena vitæ et functiones organicas sibi vult reservatas; *Chimia* varietatem corporum simplicium et compositorum edocet, ac varias proportionem et leges, quibus corporum compositiones ac dissolutiones reguntur; *Astronomia* motus describit atque evolutiones astrorum cum suis legibus; *Mechanica* generales leges motus corporum et æquilibrii diversarum inter se virium investigat. His accedit

Varia nomina
Philosophiæ
naturalis.

Physicæ scientiæ
sub objecto
naturalis
Philosophiæ
contenta.

(1) Vide Conimbric. (in *Physic.* Procem. quest. 1, art. 1 et 6; quest. 2, art. 1 et 2; quest. 3 art. 2 et 3; quest. 4 art. 2 et 3 et alibi sæpe), Benedict. Pereira (*de Communibus omnium rerum naturalium principis* lib. 1, cap. 9, et lib. 2 in proem.), Lössada (*Physic.* Procem. n. 2).

(2) Vide Suarez (disp. 1 *Metaphys.* sect. 2, n. 3), Complutenses (*Physic.*, disp. procem., quest. 1, n. 10), Conimbric. (loc. cit.)

Historia, quam dicunt *naturalem*, in *Zoologiam*, *Botanicam*, *Mineralogiam*, *Geologiam* et *Palæontologiam*, velut in totidem majores partes, distributa, in quibus minutatim exponuntur quæcumque pertinent ad varias familias et genera animalium, plantarum, mineralium ac stratorum, quibus terra componitur, et exuviarum entium organicorum, quæ ex effosis terræ visceribus eruuntur. Quamquam dissimulandum non est plures harum disciplinarum, sive ob defectum evidentie ac certitudinis in suis pronuntiatis, sive ob modum, quo tractantur, nec nomen mereri, nec dignitatem scientiæ adhuc attigisse. Nulla vero est inter eas, ut nuper innui, quæ usque ad supremas causas assurgat in sua inquisitione; quia intimam corporum essentiam et proprietatum affectionumque, unde phænomena sensibilia procedunt, prout in seipsis sunt, exactam rationem, quæ sunt in scientia corporum supremæ causæ, aut negligunt penitus, aut saltem non pro dignitate pertractant. Quare cum Philosophiæ proprium sit res per causas altissimas ac supremas cognoscere, disciplinæ istæ, prout a suis cultoribus tractantur, utcumque magno in pretio habendæ sint, tamen cooptari inter partes Philosophiæ nequeunt.

At vero *Cosmologia* vel *naturalis Philosophia* in essentiis corporum ac proprietatibus, prout in seipsis sunt, cognoscendis versatur, quin tamen ulterius ad magis concretas ac determinatas controversias, quas aliæ scientiæ physici sibi vindicantur, descendat. Quæ forte causa fuit, cur a recentioribus *Cosmologia* tamquam pars *Metaphysicæ* habeatur, quamquam immerito, nisi velimus nomen *Metaphysicæ* in alienum sensum detorquere. Quamobrem omnes illæ scientiæ, quæ de mundanis corporibus disputant, ita suis quæque confiniis continentur, ut ibi sistant *naturalis Philosophia*, unde cæteræ naturales disciplinæ ducunt initium, et eo pertingant istæ, quo illa in suis conclusionibus descendit, illa proinde suum præbeat istis fundamentum, istæ vero complementum afferant pleniorisque evolutionem, qua mundus corporeus non solum in generalibus atque altioribus rationibus, sed etiam in magis determinatis et propriis partium singularum sensuque propinquieribus cognoscatur.

Quamobrem si omnis scientia veritatem inquirat, et verum vero opponi nequit, nullum esse debet dissidium inter *Cosmologiam* ac cæteras disciplinas naturales; et sicut illa non potest harum certas experientias certaque pronuntiatæ respuere, ita has æquum est, rationabile illius jugum subire, nec illius conclusiones *ideo solum* detrectare, quia sensum aut experientiam effugiunt, imaginationi impervie sunt, quemadmodum insano profecto consilio fecere non pauci scientiarum naturalium cultores, qui turpissimo positivismi et materialismi luto immersi, alas ingenii explicare non valuerunt, ut per serena immaterialium rationum spatia libere volarent.

Ut ergo in modo loquendi confusionem vitemus et communem nostris temporibus servemus consuetudinem, scientiam illam partemque Philosophiæ, quæ circa mundum corporeum supremas causas investigat ac lere in essentiis corporum et generalioribus attributorum proprietatumque rationibus detegendis versatur, *naturalis Philosophiæ* nomine designabimus; nomina vero *Physicæ*, *Physiologiæ* ac reliqua cæteris disciplinis naturalibus, quæ partem aliquam latissimi objecti Philosophiæ naturalis magis evolvunt, et usque ad remotiores conclusiones perducunt, ex recepto more reservanda esse arbitramur.

2. Jam de subjecto vel objecto naturalis Philosophiæ multa disputarunt antiqui scriptores, inque varias ivere sententias, voce fortasse magis, quam res ipsa discrepantes. Alii enim arbitrati sunt objectum hujus scientiæ esse *ens mobile*. Ita S. Thomas (1), Conimbricenses (2), Complutenses (3), Rubius (4), alique. Secunda est illorum sententia, qui objectum naturalis Philosophiæ dicunt esse *corpus mobile* seu naturale. Ita Albertus M., Ægidius Romanus, et Lincolnienis cum Avicenna et Algazele apud Rubium (5) et

Quo pacto se
gerere invicem
debeant
Cosmologia
et physici
scientiæ.

Philosophiæ
naturalis
objectum.

Varie sententiæ

(1) Lib. 1 *Physicor.* lect. 1 initio; *Opusc. de Natur. Gener.*, cap. 14; 6.^o *Metaphysicor.* lect. 1 paragr. c. *Clr.* lib. 11 *Metaph.* lect. 4 fin.

(2) *Physicor.* quest. 14 proem., art. 1.

(3) *Physic.* disp. 1 Proem. q. 1, n. 9.

(4) In Proem. *Physic.* paragr. *An subjectum Philos. natur. sit ens mobile.*

(5) *Loc. cit.*

Conimbricenses (1). Et ita etiam loquitur interdum S. Thomas (2); ac pro eadem stant Benedictus Pereira (3), Astrucius (4), Dupasquier (5), alique. Alii volunt *substantiam naturalem*, non vero corpus aut ens mobile, esse naturalis Philosophiæ objectum. Ita Scotus et alii apud Complutenses (6).

Ut res hæc aliquo modo declaretur, nota primo duplex esse objectum scientiæ, materiale ac formale. Materiale est res, quæ ab illa scientia consideratur; formale est ratio, secundum quam res a tali scientia consideratur. Et objectum naturalis Philosophiæ materiale procul dubio sunt mundana corpora, et controversia solum versatur circa formale objectum. Deinde *naturale*, prout hic sumitur, nam plures alios sensus habere potest, idem valet ac *habens in se principium motus et quietis*. Ubi nomine *motus* venit non præcise motus localis, sed quævis mutatio sensibilis, sive substantialis ille sit sive accidentalis; et similiter nomine *quietis* intelligitur conservatio formæ per motum acquisitæ. Aliis vocibus *naturale* hic sumitur pro habente in se principium mutationum sensibilium. Similiter notandum est *mobile* bifariam accipi posse: α) pro eo quod aptitudinem aut potentiam proximam habet ad motum talem, qualem modo descripsimus, quo sensu *mobile* exprimit accidens vel proprietatem mobilitatis; β) pro eo quod habet principium vel radicem primam, unde talis aptitudo profluit, et sic *mobile* indigitat ipsam substantiam, cui convenit mobilitas tamquam proprietates necessario dimanans. In hoc ergo loco vox *mobile* sumitur in secunda acceptione, unde nec angeli nec accidentia corporea sunt ens *mobile* in hoc sensu; illi quidem, quia non sunt obnoxii mutationibus sensibilibus, hæc vero, quia non sunt illarum principium primum ac radicale. Denique corpus etiam triplex solet distingui, *mathematicum*, *metaphysicum* et

Notanda
ad questionem
solutionem:
primum,

alterum,

tertium,

quartum.

(1) Loc. cit.

(2) In Procem. lib. 1 de *Cael. et Mund.*; de *Verit.* q. 14, a. 8 ad 16; 1 p. q. 84, art. 1 *Sed contra est.*

(3) De *Communib. rerum princip.* lib. 2, cap. 3.

(4) *Physicor.*, quæst. procem. a. 1.

(5) *Physicor.*, disp. 1, q. 2.

(6) Loc. cit. *Physic. disp.* 1 procem. q. 1, n. 4.

physicum. Corpus mathematicum est corpus præcise spectatum prout *quantum*, id est prout trinam habens dimensionem, in longum, latum et profundum (1). Corpus metaphysicum est prima species subalterna substantiæ, constans ex ratione substantiæ tamquam genere proximo et ratione corporeitatis tamquam ex differentia. Corpus autem physicum aut naturale est corpus sensibilibus accidentibus præditum sensibilibusque mutationibus obnoxium, corpus videlicet tale, quale reperiri solet in rerum natura.

Hiscæ præstitutis, certum est eandem rem significari per has omnes voces *ens mobile*, *ens naturale*, *corpus mobile* vel *naturale*, *substantia mobilis*, et *substantia naturalis*, ita ut hæc omnia inter se reciprocentur seu dicantur ad convertentiam; ac proinde si de objecto formali naturalis Philosophiæ secundum rem ipsam loqui velimus, huiusmodi objectum est ens mobile vel naturale, et est substantia mobilis seu naturalis, itemque corpus naturale vel mobile; quia de mundanis corporibus agit non secundum rationes immateriales, quæ objectum constituunt Metaphysicæ, sed quatenus sunt mobilia seu naturalia, id est sensibilibus mutationibus obnoxia (2). Et controversia huc solum videtur reduci, utrum objectum Philosophiæ naturalis, quod revera et est ens mobile seu naturale, et substantia mobilis seu naturalis, itemque corpus naturale seu mobile, aptius et convenientius exprimatur per *ens mobile*, an per *substantiam mobilem*, an vero per *corpus mobile seu naturale*. Quare questionem hanc, utpote quæ potissimum est de nomine (3), nec profecto magni momenti, secundum placitum prioris substantiæ breviter cum Aquinate resolvimus hac innixi ratione, quam sic dilucide proponunt Complutenses; «Certissimum et indubitatum est objectum Philosophiæ (naturalis) debere esse aliquid, quod sit principium motus, possitque moveri (nimirum sensibilibiter

Declaratur
status questionis
circa objectum
naturalis
Philosophiæ:

resolvitur,

(1) Sciendum est... quod corpus, quod est magnitudo completa, dupliciter sumitur; scilicet mathematicè, secundum quod consideratur in eo sola quantitas, et naturaliter, secundum quod consideratur in eo materia et forma. S. Thom. 1. p., q. 7, a. 3.

(2) Vide Rubium, Tolet. Conimbricenses, et Complutens. locis citatis.

(3) Tolet. *Physic.* (Prolegom., q. 2), Rub. (loc. cit.), Conimbricenses. (*Physic.* quæst., procem. 4, a. 1), Complutens. (loc., cit.).

mutari); siquidem in hoc distinguitur Philosophia (naturalis) ab aliis scientiis, quod tractat de rebus, quæ sunt subjectæ motui et mutationi. Non est sufficienter manifestum, quod omne sic aptum moveri est corpus, quandoquidem id rationaliter potest in dubium revocari, et ideo tractatur et probatur in libris *Physicorum*; cum tamen sit satis perspicuum et indubitabile, omne quod sic movetur, debere saltem esse ens. Ergo pensatis omnibus, convenientius assignatur objectum Philosophiæ (naturalis) per ens mobile, quam per *corpus mobile*. Cumque etiam satis perspicuum non sit, naturam esse principium motus, et ideo de hoc agitur in quinto *Physicorum*; inde fit melius assignari objectum per ens mobile, quam per ens aut substantiam naturalem» (1).

Definitio
Philosophiæ
naturalis
et partitio.

Quæ cum ita sint, *Philosophia naturalis* accuratius defini potest *scientia de ente mobili* vel de *natura sensibili*.

3. Quod ad partitionem attinet, *naturalis Philosophia* dividenda est in duas majores partes: prima disputabit generatim de iis, quæ omni enti corporeo conveniunt, et vocari poterit *Cosmologia*, altera de corporibus viventibus, quæ iterum in varia genera dispescuntur, ac varias alias partes singillatim tractandas porrigunt, prout in *Psychologia* exponendum erit.

Libri
Aristotelis
de re physica.

Multos scripsit Aristoteles de re physica libros (2), qui partim supersunt, partim perierunt, iisque præclarissimis commentariis et questionibus illustrati sunt post S. Thomam, ut alios veteres omittam, a Card. Toletis, Antonio Rubio, Sylvestro Mauro, Conimbricensibus, Complutensibus atque aliis nobilissimis Philosophis.

Quæ adhuc extant Aristotelis hæc de re scripta, sunt octo libri *Physicorum*, quatuor *de Cælo et Mundo*, duo *de Generatione et corruptione*, quatuor *de Meteoris*; tres *de Anima*; *Parva naturalia*, sub quo titulo comprehenduntur opuscula varia, nimirum *de Sensu et sensato*, *de Memoria et reminiscentia*, *de Somno et Vigilia*, *de Somniis* ac *de Divinatione*

(1) Complutens., *Physic.*, disp. proem., q. 1, n. 10. Plura dabunt auctores citati.

(2) Vide de his Conimbricensis, (loc. cit., q. 5, proem. a. 4), Rubium, (loc. cit., et alios).

per somnium, *de Incessu animalium*, *de Longitudine et brevitate vite*, *de Senectute et Juventute*, *de Vita et Morte*; ac *de Respiratione*. Quibus omnibus accedunt *Historiæ de animalibus*, ac libri *de Partibus animalium* et *de animalium generatione*.

Cæterum opinio est Græcorum (Philosophi) interpretum, pervulgata illa quidem et probata omnibus prope melioris notæ scriptoribus, duo fuisse genera librorum Aristotelis: unum eorum quos ἱστορικους vocant, quales sunt historiciæ, poeticiæ ac rhetoriciæ commentationes, demum ea, quæ leviter et populariter scripta sunt, nec ad tenue limata: alterum eorum quos ἀκουστικους, latine auscultatorios, diligentioris atque limatioris operæ, quibus gravior atque subtilior Philosophiæ doctrina continetur, quos ideo putant sic dictos esse, quia sint tam difficiles ad intelligendum, ut sine voce operaque magistri vix percipi et comprehendere possint... (1) Hanc de scriptorum Aristotelis divisione sententiam plurimi et clarissimi viri memoriæ prodiderunt: Galenus in Fragmento *de substantiis naturalium facultatum*; Plutarchus in *Vita Alexandri*; Cicero in lib. 5 *de Finibus*; Ammonius in *Logica*; simplicius in Proemio *Physicæ*; Aulus Gellius lib. 20, cap. 4; Clemens Alexandrinus in lib. 5 *Stromat.*; et Alexander in primo *Topicorum* libro» (2).

Ordo
tractationis.

4. Jam quo attinet ad ordinem tractationis in hac materia tenendum, prior hæc naturalis Philosophiæ pars duobus absolvetur libris, quorum alter mundanam rerum universitatem generatim considerabit, alter internas corporum causas et constitutiva principia proprietatesque persequetur. Prius autem hic proemii loco ipsam mundi corporumque realitatem in tuto collocare oportet. Quamquam enim omnis scientia suum objectum supponat, nec probet illud (3) (quid enim disputari

(1) Hinc patet cur Aristoteles octo libros *Physicorum* inscripserit φυσικῆς ἀκρόατος, *de Physica auscultatione*.

(2) Benedict. Pereira, *de communibus* etc., lib. 2, cap. 10, ubi quosdam alios præterea in eadem sententiam refert scriptores. Cfr. Conimbric., (loc. cit., paragr. *Cur libri Physicorum...*), Tolct. (loc. cit., quest. 2), Rub. (loc. cit.), Complutens. (loc. cit.), Lossada, (*Physic. Proem.*, n. 6.)

(3) Cfr. S. Thom., lib. 1.^o, *Physicor.*, lect. 1, non procul ab initio. Cfr. item quæ in hanc rem scripta sunt in *Logica*, pag. 876 fin. et 879.

de eo potest, quod, utrum reale sit, an chimæricum, ignoratur?), verum quoniam non desunt, qui realitatem corporei mundi denegant, et omnia quæcumque manifestissime videmur sentire, mera nostræ mentis ludibria esse arbitrantur, unde illud consequens foret, naturalem Philosophiam vanarum umbrarum illusionumque contemplatricem fore; operæ pretium ducimus, ut in ipso limine hujus scientiæ realitatem corporum vindicemus, non quia necesse sit id demonstrare, sed ut magis omnibus pateat, quam sint absurda et insana idealistarum commenta.

§ II.—IDEALISMUS PROFILIGATUR.

Describitur
idealismus.

5. Corporum repræsentationes perpetuo menti observari certissimum est ex conscientiæ testimonio, ex quo genus humanum invincibili persuasionem raturum semper habuit objecta in hisce repræsentationibus relucentia esse realia entia extra nos posita, atque adeo corpora reapse existere. Solum a communi hac existimatione discedunt Idealistæ, qui quamvis fateantur quidem corporum species ac repræsentationes animo nostro insidere, eas tamen putant vanas esse imagines puraque ludibria et velut ægri somnia, quibus nihil extra nos reale ac solidum respondeat, vel id saltem in dubium vocari posse. Unde a quibusdam Idealistæ in dogmaticos et scepticos distinguuntur, prout vel inficiantur, vel dubiam solum habent, realitatem atque existentiam corporum.

Idealistæ
dogmatici
et sceptici.

Est ergo Idealismus eorum systema, qui negant, aut certe dubitant, quidpiam existere præter spiritus, ideoque repræsentationes corporum, quas mente gerimus, vanas esse imagines, quibus nullum reale objectum respondeat, quasi vita hæc nostra foret instar perpetui cuiusdam ludi scænici. Nomen inde habuit, ut patet, quod qui sic sentiunt, non admittant nisi *ideas*, seu repræsentationes, quæ sint pure subjectivæ affectiones animi. Quare idealismus aliud verum non est, nisi pars quædam scepticismi, videlicet scepticismus ad corporeum entium genus circumscriptus.

Idealistæ
antiqui.

Semina quædam Idealismi reperi dicuntur apud priscos Philosophos in schola eleatica, quam Xenophanes Colophonius in Elea seu Velia, Magnæ Græciæ urbe fundaverat,

celebremque reddidere Parmenides ac Zeno eleatensis et Melissus samius. Hi nempe cum unam tantum esse oportere realitatem, immutabilem atque æternam constituisset, negarunt ullam dari productionem entium aut multipliciter realem, ideoque patentem hanc sensibus corporum varietatem ac multitudinem in numero merarum illusionum collocarunt (1).

Verum latius manavit recentioribus temporibus idealismi commentum, postquam Collier (2), ac potissimum Georgius Berkeley (3), optimam se omnium ad revincendum materialismum ingressuros esse viam existimavere, si omnem materiæ realem existentiam de medio tollerent. Nihil proinde, aiebant, existit in rerum natura præter spiritus, nec animus noster, cum corpora corporeasque affectiones sentire atque experiri sibi blanditur, aliud revera intuetur præter inanes corporum imagines seu *ideas*; nihil quippe a nobis cognoscitur, nisi propriæ ideæ seu perceptiones (4). Idem postea commentum tradiderunt absurdusque effecere Pantheistæ transcendentales Fichte, Schelling, Hegel et alii, qui non corporum solum, sed vel aliorum etiam spirituum realem existentiam adorti sunt, quid quid cognoscimus aut cognoscere videmur, aliud non esse decernentes, quam partium figmentumque subjecti cogitantis. De quo delirio alibi dicendi locus opportunior aderit. Idealismum quoque profitentur alii non pauci scriptores, qui Emmanuelem Kantium magistrum ac ducem secuti, tot incredibilia portenta litteris mandarunt, ut A. Schopenhauer (5), F. A. Lange et cæteri, æqui non

recentiores.

(1) Apud Tennemann (*Manuale della Stor. della Filos.* t. 1, paragr. 97 seqq.), P. Jos. Fernandez Cuevas (*Hist. Phil.* lib. 1, dissert. 2, c. 1, art. 1, sect. 3), Cardin. Gonzalez, (*Historia de la Filosofía*, tom. 1, n. 40), Balmes (*Histor. de la Filos.* n. IX, X, XI).

(2) Scripsit Opus, cui titulus *Clavis universalis, or A new inquiry after being a demonstration of the non existence or impossibility*, London 1773.

(3) *Treatise on the principles of the human Knowledge*, London 1710: itemque: *Three dialogues between Hylas and Philonous*. London 1713.

(4) Vide Card. Gonzalez, (*Historia...* tom. 3, n. 75, 77), Tennemann (*Oper. cit.* t. 2, paragr. 347), Balmes (*Historia*, n. XLIX).

(5) Hic nempe est unus ex primipillis inter impios illos rationalistas, quorum nomina et absurda commenta, delirantium plane dignissima, in cælum attollere misera hæc ætas nostra nititur.

cessant conclamare, mundum universum esse representationem a me confectam seu affectionem *meae organizationis*, itemque H. Lotze, qui soli microcosmo, i. e. homini veram tribuit realitatem. Quibus se adiungunt multi *Physiologorum recentiorum*, qui ex iis, quæ in sensationibus inveniuntur nervorum vibrationibus et undulis sive ætheris sive aëris concludunt, mundum universum nihil esse nisi affectiones aurium, digitorum, oculorum, quas occasione illarum undularum ipse conficiam. Ita inter alios E. H. Weber, etc.» (1). Denique inter idealistas jure numeraveris Mallebranchium, non quod realitatem existentiamque corporum inficiatus sit, sed quod illam sola divina revelatione certo nobis compertam esse docuerit (2).

Prima origo
Idealismi
in doctrina
Cartesii, Lockii
et Kantii.

Quæ cum ita sint, vides duo esse idealistarum genera: alii sunt *vulgares*, qui solam negant corporum existentiam, alii *transcendentales*, qui nullius alterius rei existentiam admittunt præterquam subjecti cogitantis. Cæterum si horum portentorum semina causasque inter recentiores scriptores indagare placuerit, ea ex doctrinis Cartesii, et Lockii, Kantique sponte profluere haud absurde crederis. Si enim semel ponatur «nos sensibus non attingere nisi nostras modificationes», quemadmodum arbitrati sunt Lockius Cartesiusque, eripitur omne firmum fundamentum ad tuendam corporei mundi realitatem: undenam enim corporum haurit animus noster notitiam, nisi ex sensibus? (3). Kantius vero transcendentalis idealismi prima jecit fundamenta, quemadmodum exponemus, cum sermo erit de pantheismo.

Age vero, quoniam corporum representationes experimur omnes intra nos; quicumque negant illorum realem existentiam, idoneam aliquam rationem sufficientem illius phænomeni assignent, necesse est. Et alii quidem representationum

(1) Pesch, *Philos. naturalis*, n. 509.

(2) Vide Mallebranchii opus *Recherche de la Verité*, lib. 1, chap. 10: et tom. 4, Eclaircis. 6; ac tom. 3 de la *Méthode*, p. 2, ch. 6. Eandem cum Mallebranchis doctrinam tenuisse Michaelæm Fardella scribit Tennemann Op. cit., t. 2, paragr. 339.

(3) De logico nexu inter doctrinam Cartesii et Lockii et idealismum ac scepticismum videri potest Dugald-Stewart, *Philosophical Essays*, cum agit de Systematis Lockii, Berkeley, Priestley, etc.

illarum, perpetuo nobis observatum, causam in ipsa animi nostri naturali conformatione ac necessitate reposuerunt: ita Fichte illiusque adstipulatores. Alii rationem sufficientem representationum corporearum ipsius cogitantis voluntati adscribunt; quæ videtur esse sententia Schopenhaueri. Berkeleyus demum auctorem hujusmodi representationum fecit Deum, quem easdem mentibus nostris jugiter infundere atque imprimere autumavit. Unde illa alia manavit idealistarum divisio in *subjectivos* et *objectivos*. Idealismus objectivus corporearum representationum auctorem facit Deum, subjectivus vero proprium cogitantis animum. Sed jam ad incredibilem hujus erroris confutationem veniamus.

Idealistæ
subjectivi
et objectivi.

6. PROPOSITIO. Idealismus absurdus est summeque perniciosus.

Prima pars. *Idealismus est absurdus.*

Prob. 1.^o Ex veracitate facultatum cognoscitarum, Ostendimus enim illas per se veraces esse. Atqui facultates cognoscitivæ perpetuo nobis corporum realem existentiam ita renuntiant, ut impossibile sit hujusmodi persuasionem ab animis abjicere. Ergo...

Prob. 2.^o Idem constat etiam ex alibi demonstrata Scepticismi absurditate: non solum, quia Idealismus pars quædam est universalis scepticismi, sed etiam quia quicumque Idealismum amplectatur, si logice procedere velit, universalem scepticismum admittat, necesse est.

Prob. 3.^o Nihil est sine ratione sufficienti. At si corpora revera non existant, nec ad ea terminentur objective nostræ representationes, nulla harum idonea ratio sufficiens assignari potest. Ergo...

Et re quidem vera, nisi ponatur representationes corporeas esse objectivas imagines corporum realiter existentium, quænam, quæso, ratio existit, cur adsint intra nos hujusmodi representationes? Internane animi constitutio et natura? An voluntas nostra? An vero causa efficiens aliqua externa, nempe Deus? Sic enim idealistæ comminiscuntur pro diversa uniuscujusque sententia. Atqui nihil horum apte ac rationabiliter dicitur. Et primo quidem

A) *Non interna animi conformatio.* Nam α) animus certe noster simplex est et spiritualis, ut concedunt ultro idealistae; secus enim jam darent corpora. Quomodo ergo ex sua natura determinatur, ad hujusmodi representationes extensarum et corporearum rerum habendas, cum interea nec alios spiritus, immo ne se quidem ipsum prout in seipsis sunt, percipere possit, sed solum per ordinem ac respectum ad ea objecta, quae pura figmenta dicuntur? Item quomodo animus in se simplicissimus vividissime persentiscit, intime sibi copulatam esse extensionem cum diversis membris ac partibus, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, et quaquaversus dispositis? Præterea nonne repugnans ac præpostere constituta omnino censenda est illa natura intellectiva, quae ex insita essentiae suae necessitate adigitur ad res chimæricas animo jugiter representandas?

Dices. Deus quoque simplex ac spiritualis est, et nihilominus nequit non ex vi essentiae suae corpora representare, ut nos ipsi, et Theologi communiter, fatemur.—*Respondeo*, mentem divinam, ex Theologorum doctrina, ideo representare ex necessitate suae essentiae corpora, quia haec realia sunt, et realiter existunt, aut certe possunt existere. Quod si corpora non existerent, non posset divinus intellectus illa, prout existentia, idealiter exprimere, sicut nunc illa perpetuo mente gerit animus noster. Itaque vis allati a nobis argumenti non est in eo, quod ens spirituale nequeat objecta corporea representare, sed in eo quod repugnet naturam spiritualem ac simplicem ex interna sua constitutione ad objecta plane alterius essentiae et conditionis, quae nullibi existunt, nec possunt existere, representanda determinari.

β) Præterea, si animus esset adequata ratio sufficiens corporearum representationum, deberent corpora intra nos ipsos apparere, sicut apparent objecta ipsa, quae mens sibi procedit, aut olim sensibus percepta denuo memoria repetit. Itemque tamdiu deberent animo praesentia esse, quamdiu eadem permanet animi natura, nimirum semper. Atqui tamen contrarium accidit, et corpora extra nos apparent, et quidem non nisi certis quaque locis, temporibus ac reliquis adjunctis. Ergo...

γ) Atque hinc e contrario aliud occurrit argumentum. Cum enim animus, utpote spiritualis, immutabilis sit in sua physica entitate, eadem semper deberet corporea objecta representare, siquidem ex sola essentiae suae conditione ad corporeas representationes habendas secundaretur. Undenam ergo existit infinita haec, quam experimur, varietas et perpetua diversarum representationum successio? Ergo ipsa animi nostri constitutio non est adaequata ratio corporearum representationum.

B) *Sed neque etiam voluntas nostra.* Nam α) Id est prorsus contra experientiam cujusque, siquidem sentimus nos non illas excitare, sed potius recipere.

β) Si ex voluntate nostra dependerent hujusmodi representationes, possemus habere quas volumus, et quotiescumque volumus, et quamdiu volumus, et quomodo volumus, et pariter non habere, quas nolumus. Atqui e converso saepenumero non habemus representationes, quas maxime volumus, nec quomodo aut quamdiu volumus; et habemus, proh dolor! quas habere nollemus, et nullatenus declinare licet. Ergo...

γ) Voluntas nostra facultas caeca est, nec potest imperare intellectui representationes illarum rerum, quas prius non cognoverimus. Quomodo ergo saltem representationes prima vice habitae tribui voluntati queunt?

δ) Certum est dari quasdam representationes, quarum causa est voluntas per suum imperium, nimirum illae, quae olim habitae, iterum pro libitu renovantur. Si ergo prorsus omnium representationum causa foret voluntas, omnes profecto essent illis similes, quas per memoriam habemus, imperante voluntate. Atqui incredibiliter differunt: primo «intensitate impressionis et evidientia representationis. An non toto caelo differunt ea solis apparitio, quam voco visionem, et ea, qua noctu de eodem sole cogito?» Secundo «differunt ratione successione ac dependentiae. Nam si certi cujuspiam objecti visionem experiri volo, non raro necesse est, ut determinatarum series visionum certo ordine illam praecedat, v. g. cum volo visionem Vaticani. Phænomenon autem revocatum excitatur a me, quin haec omnia praecedant.» Tertio «differunt variabilitate: revocata enim representationum

phantasmata possunt ad libitum immutari; at cum de phænomeno visionis agitur, mutationes istæ sunt impossibiles» (1).

ε) αὐτίπους tandem phænomenorum mira varietas, pulchritudo, nexus demonstrant. Si enim animus hæc omnia de suo producit, ipse solus erit tanti ordinis ac pulchritudinis auctor. Habet ergo in se mirabilem quamdam vim tum inveniendi, tum disponendi conceptus, quam perpetuo exercet, et quod mirabilis est, labore nullo. Sed 1.^o sensus intimus testatur nullam a nobis poni actionem ordinatricem, cum phænomena ordinatissima contemplantur. 2.^o Si mens tam facile vim hanc inveniendi ordinandique exercet nullo labore, conatu nullo, immo inscia manens actionis suæ, qui fit ut, cum vere vult, cum serio conatur hanc facultatem exercere, et aliquos conceptus vel phantasmata ordinare aggreditur, difficillime id præstet, ac sæpissime sine successu? Plane similis esset poetæ, qui stans pede in uno poemata pulcherrima nihil tale cogitans dictaret; qui contra ex animo cupiens aliquid pangere carminum, vix paucos versiculos magno cum conatu extunderet, et quidem tales, qui semper spontaneis illis carminibus longe inferiores essent» (2). Denique

Γ) *Influxus vel actio divina nequit esse adequata ratio sufficiens corporearum representationum.* Etenim repugnat, ut Deus, qui est ipsa veritas et bonitas, in errorem invincibilem inducat naturam rationalem, quæ ad veritatem facta est, et veritatis possessione maxime perficitur. Atqui, si Deus, corporibus non existentibus, illorum in nobis representationes, quales nunc nobis exhibentur, excitaret, induceret nos in errorem, eumque invincibilem. Ergo...

Major supponitur modo ex Theologia, et ultro conceditur ab adversariis, quos in hac parte argumentationis impugnamus.

Minor ergo probatur. *El primo quidem induceret nos in errorem, nimirum in falsam persuasionem de corporum existentia.* Nam in nostra hypothesis Deus ipse α) infunderet menti

(1) Tongiorgi, *Logic*. n. 472. Fuscæ hæc persequitur Jacobus Balmeus, *Filos. fundam.*, lib. 2, cap. 3, 4 et 5.

(2) Tongiorgi, *Logica* n. 474.

representationes objectorum confictorum, quasi forent prorsus realia. β) Exhiberet perpetuo tamquam affectionum multarum causas vel occasiones (neque enim de hoc nunc disputandum est cum occasionalistis) vanas quasdam imagines, quæ nullo modo nos afficiunt. γ) Et consequenter induceret nos ad quædam appetenda vel timenda, custodienda vel fugienda, quæ nusquam existunt nec possunt existere: eaque illusionem per totam vitam deciperemur. Quo quid crudelius Deoque indignius fingi potest?

Huiusmodi porro error invincibilis foret: α) quia persuasio de corporum existentia, ne ad instans quidem deponi potest: β) ac talis existit, qua majorem ne ipsa quidem realitatis experientia posset gignere. Unde γ) illam experimur omnes ineluctabiliter, velut quamdam naturæ necessitatem, ne ipsis quidem exceptis Idealistis (1). Quid enim? annon corpora existere credunt, cum forte insequentem canem vel feram belluam fugiunt, cum parentes aut amicos vel absentes desiderant, vel mortuos lugent, vel post diuturnam absentiam tandem præsentem amplectuntur, cum cibos quærunt, cum medicum in adversa valetudine vocant?

Sed satis jam de prima parte propositionis.

Secunda pars. Idealismus est summe perniciosus. In primis enim stare nequit Fides ac Religio christiana cum Idealismo. Sane si corpora non existunt, Christus Dominus non existit, aut certe non habuit verum corpus, nec humanam suscepit naturam, quæ animo constat et corpore, nec pro nobis natus, passus, crucifixus ac mortuus est, nec resurrexit tertia die, nec nos pretioso sanguine suo lavit a peccatis: nec fundavit Ecclesiam, aut saltem hæc visibilis non est, nec habet sacramenta, quæ sunt signa sensibilia, nec sacram hierarchiam variis instructam ordinibus hominum: quæ omnia sunt totidem hæreses dudum ab Ecclesia proscriptæ.

Præterea sacræ Litteræ passim meminere cælum, terram, sidera, solem, lunam, stellas, homines, animalia, plantas, diversaque cæterorum corporum genera, luctam inter carnem et spiritum, carnis mortificationem, mortem corporum ac dissolutionem, resurrectionem, et generationem etc. Unde

(1) Cfr. de hoc argumento Tong. *Logic*. n. 477.

in libro Sapientie (1) tamquam vani reprehenduntur omnes homines, in quibus non subest scientia Dei; et de his, quæ videntur bona, non poterunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnoverunt, quis esset artifex... A magnitudine enim speciei et creaturæ cognoscibiliter (2) poterit creator horum videri. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur (3). Qua doctrina nihil frequentius occurrit in libris Ss. Patrum.

Denique, si corpora non existunt, delenda sunt ex Decalogo, aut certe minime curanda, varia præcepta naturalia, et nominatim quartum, quintum, sextum, ac septimum, quæ realitatem corporum necessario subaudiunt.

Quæ cum ita sint, facile intelligitur, corporeas representationes saltem logicè dependere a reali corporum existentia; quia nimirum nisi hæc vere existere dicamus, nulla suppetit logica et rationabilis explicatio, cur dentur in nobis hujusmodi representationes. Verum est, quod non logicè solum, sed physice quoque, prædictæ representationes dependent a reali corporum existentia, quandoquidem, ut alibi demonstrabimus, gigni illæ non possent in nobis, nisi corpora ipsa in organa sensoria agerent, speciem sensibilem imprimendo. Ab hac tamen questione, quæ ad tuendam realitatem corporei mundi necessaria non est, abstinendum nunc nobis est, cum disputamus contra Idealistas, ne difficultates augeamus. Cum præsertim non desint Philosophi, qui licet cum sanis omnibus hominibus corporum realitatem agnoscat, negant tamen ad ea percipiendam necessariam esse ullam speciem sensibilem.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

7. **Objic. 1.º** Corporeæ representationes nequeunt nos certos reddere de reali corporum existentia. Primo quia hujusmodi representationes sunt modificationes subjectivæ animi nostri. Atqui ex modificationibus subjectivis nequit haberi notitia eorum, quæ extra nos geruntur. Ergo...

(1) Sap. cap. 13, v. 1-5.

(2) Ἀνυλόγως, id est per proportionem et collatis inter se rerum rationibus.

(3) S. Paul. ad Romanos, cap. 1, v. 20.

Qualis
asserenda sit
dependentia
corporearum
representatio-
num a veris
corporibus.

Deinde, quia inter hujusmodi representationes et corpora, nulla esse potest relatio aut proportio, cum sint diversissimæ naturæ. Ergo...

Resp. neg. assert. Ad primam probationem *dist.* Major. Hujusmodi representationes sunt modificationes animi pure subjectivæ, *neg.*; sunt modificationes etiam *objectivæ* et *intentionales*, seu manifestativæ objecti alicujus, quæ nimirum dum subjectum afficiunt instar cæterorum accidentium, eidem objecti alicujus notitiam ingerunt, *conc.*

Et *Contradistincta* Minore, *neg.* *conseq.*

Ad alteram probationem pariter *distinguo* ant. Non est relatio saltem logicæ dependentiæ, *neg.*; physicæ, *transeat*, cum de hoc non sit præsens questio, ut modo notabamus. Cæterum negatur prorsus inter res diversæ naturæ nullam prorsus posse intercedere relationem proportionemve. Secus quomodo creaturæ ad Deum essentialiter referrentur? Itaque ut alia omittam, inter res etiam diversissimi ordinis potest esse relatio saltem causæ et effectus.

Objic. 2.º Non cognoscimus quomodo corpora possint agere in nos: immo impossibile videtur corpora in spiritum agere.

Resp. 1.º, *transeat* utrumque, quia sufficit nobis nunc tueri representationes corporeas (sive procedant ex actione ipsorum corporum, sive secus), logicè nos compellere ad asserendam corporibus realem existentiam.

Resp. 2.º *Nego* primam partem asserti; alteram *distinguo*; in spiritum separatum, *transeat*; in spiritum materiæ substantialiter unitum, *neg.* Cum enim spiritus noster vera sit forma substantialis materiæ constituens humanum compositum, nihil mirum si actiones corporeæ, quæ humanum corpus afficiunt, animum quoque tangant. Verum de his alibi.

Objic. 3.º Si ex testimonio sensuum liceret colligere veram corporum existentiam, id potissimum dicendum foret de proprio corpore. Atqui nequimus de proprio corpore certi esse. Nam accidit non raro, ut cui brachium amputatum est aut crus, dolorem persentiscat in eo membro, quod jam non habet. Itemque existere homines, qui existiment se cornua habere, aut esse gallos, etc. Ita Mallebranche,

Resp. conc. Major., *neg.* Minor., et ad probationem *neg.* conseq.

Exempla vero allata nihil conficiunt, utpote quæ ex evidenti fallacia imaginationis petuntur; de quibus in Logica dictum est (1), ubi etiam aliæ difficultates, quæ urgeri pro Idealismo possent, videantur.

Objic. 4.^o Deus certe potest, corporibus non existentibus, ipse in nobis illorum representationes producere. Nam quod pluries fecit, potest semper facere. Jam vero pluries tum in veteri, tum in novo Testamento Deus in humana mente excitavit hujusmodi representationes, ut patet ex apparitionibus Angelorum etc. Ergo...

Resp. dist. antec. Si error detegi possit, et falsa persuasio corrigi, *trans.*; secus, *neg.*

Ad probat. *trans.* Major., *dist.* Minor. Pluries id fecit in aliquibus casibus peculiaribus, ex fine digno, iisque in adjunctis, in quibus error vitari posset, *conc.*; aliter, *neg.*

Et *nego* conseq.

Adde quod apparitiones Angelorum, ex Aquinatis et communissima Theologorum doctrina, factæ fuerint per *assumptionem* verorum corporum, quæ oculis intuentium viderentur (2), non vero per meram illusionem vel præstigia sensuum. Dicunt enim corpus aliquod quantum, figuratum ac sensibile suscepisse angelos, utique absque ulla unione substantiali, per quod representarentur, et intra cujus limites essent vere præsentis: quamquam de natura ac specie et formatione talium corporum assumptorum plures sint sententiæ, nec sit facile aliquid certi definire. Qua de re videri possunt Suarezius (3), Molina (4), Valentia (5), Vazquez (6), Toletus (7), aliique. Jam vero si in prædictis apparitionibus

(1) In objectionibus contra facultatum cognoscivarum veracitatem.

(2) Vide S. Thom. 1^a p., quest. 51, art. 2; de *Potent.*, quest. 6, art. 7.

(3) De *Angelis* lib. 4, cap. 33, seqq.

(4) In 1.^æ part., quest. 51, art. 2, disp. 1, 2.

(5) In 1.^æ part., disp. 4, quest. 2, punct. 2.

(6) In 1.^æ part., disp. 184.

(7) In 1.^æ part., quest. 51, art. 2.

verum corpus oculis ac sensibus spectandum est objectum, concidit omnino proposita difficultas.

Instabis. Atqui non repugnat Deum inducere in errorem invincibilem; et etiam, si repugnaret, error in casu præsentis circa corporum existentiam, non foret invincibilis. Probatur primum; quia etiam delirantes ac somniantes habent sensibiles representationes maxime evidentes, quarum objecta invincibili persuasioni putant existere, cum tamen non existant. Quidni ergo Deus poterit simili modo inducere falsas persuasiones?

Alterum autem probatur, quia ratio suadet solum Deum esse auctorem corporearum representationum in nobis. Siquidem recta ratio docet, Deum non facere per plura, quod fieri potest per pauciora. Sed potest Deus per se ipse sensiles representationes gignere, quin ad hoc corpora creaverit. Ergo...

Resp. neg. instantiam quoad utramque partem.

Ad probationem primæ partis, *neg.* conseq. Nam præterquam quod indignum est ex tali hominum statu argumentum petere, disparitas duplex est: prima, quod deceptionem illam delirantium ac somniantium Deus ipse directe non quærat neque efficiat, sed tantum permittat sinendo causas naturales agere secundum ordinarium cursum in perturbatione phantasmatum atque imaginationis. In casu vero nostro Deus ipse per se ac directe esset auctor deceptionis, immittendo falsas representationes. Altera est disparitas in eo, quod error delirantium et somniantium est invincibilis tantummodo per accidens; quia videlicet nequeunt in suum statum sufficienter reflectere. Si enim reflectere possent, intelligenter profecto se phantasmatum ludibrium esse.

Ad probationem secundæ partis, *neg.* assertum, et probationis Majorem *dist.* Si nullum habeat finem adhibendi plura, *conc.*; secus *neg.*

Minorem pariter *distinguo*: in aliis adjunctis, *trans.*: in iis adjunctis, cum error detegi nullo modo potest, prout jam fusius in demonstratione propositionis expositum est, *neg.* Id enim aperte foret contra divinam bonitatem veracitatemque.

Objic. 5.^o Perperam recurrit ad veracitatem Dei, ut idealismus profligetur. Ergo saltem hujusmodi argumentum a nobis allatum nihil valet. Probatur antecedens, quia cum